

Генерал-мајор ПЕТАР КЛЕУТ

ЗАПАЖАЊА СА ЈЕДНЕ ЗАЈЕДНИЧКЕ ВЕЖБЕ

Појава нуклеарних оружја у наоружању савремених армија обавезује нас да добро проучимо њихов утицај на досадашњу тактику и организацију јединица и да их прилагођавамо новим условима, како у евентуалном новом рату не бисмо доживели непријатна изненађења са те стране. У литератури, нашој и страниј, постоји већ знатан број теоретских радова којима се настоји одредити утицај новог оружја на општи облик појединих тактичких радњи и организације јединица. Теорија даје у највише случајева само претпоставку коју пракса често не потврди. Чекати, међутим, проверу теорије у истинској ратној пракси, не би у овом случају било оправдано. Остаје да се практично на тактичким вежбама, нарочито на заједничким вежбама и маневрима, бар нешто ближе и очигледније проуче појединости тога утицаја и да се јединице обуче у новим, модифицираним, тактичким, радњама.

Тактичке вежбе, заједничке вежбе и маневре треба данас припремати и изводити с претпоставком употребе нуклеарних оружја, с обе стране. Међутим, ову јасну поставку лакше је теориски усвојити него је практично спровести у дело. Наиме, постоји уходана стара ратна и мирнодопска пракса, која нас за раније облике тактичких радњи веже стотинама нити. Постоје навике научене формуле и многи на око ситни поступци које морамо брзо и темељито мењати, пронаћи им одговарајућу замену, а то није лако. То се најбоље може постићи на мањим вежбама, приликом увежбавања појединих тактичких радњи у току припреме за неку већу заједничку вежбу. Ако се то добро спроведе нећемо на заједничкој вежби имати посла са веома много ситних али врло штетних неправилности, које је тамо теже исправљати него приликом увежбавања појединих тактичких радњи. На већим вежбама и маневрима моћи ће се тада студирати крупнији проблеми и сва пажња посветити резервном саставу, који је у тактичком погледу, свакако конзервативнији од активног. При избору теме за прве заједничке вежбе с примененом нуклеарног оружја требало би се држати методског начела постепенисти, полазећи од маршевања, напада и одбране на маневарском земљишту дању, и под повољним атмосферским условима, а затим постепено прелазити на ноћне вежбе и у посебним условима, као што је фор-

сирање реке, борба у насељеним местима, на планинском земљишту, ноћу, зими, у окружењу, итд. Да би се јаче истакле разлике у извођењу неке борбене радње под ранијим и под новим условима најбоље је да се та радња најпре изведе на стари класични начин, а затим да се понови под претпоставком употребе нуклеарног оружја. Овај би се поступак могао применити нарочито при увежбавању мањих јединица и код извођења оних радњи у којима се нови поступак битно разликује од ранијег.

Размотрићемо сада нека искуства са једне заједничке вежбе, имајући у виду у првом реду њену методску страну. Вежба је имала за циљ да се испита утицај обостране употребе нуклеарног оружја на поједине тактичке радње и поступке нападача односно браниоца. Циљ је у основи постигнут, али би резултати били још бољи да је најважнија фаза вежбе, тј. сам напад, изведена дању на маневарском уместо ноћу на планинском и кршевитом земљишту, јер би под овим условима радње биле доступније посматрању и испитивању.

Већ на почетку вежбе, приликом давања уводне ситуације старешини вежбајуће јединице, треба да се види како се оперативна ситуација, под утицајем примене нових оружја развила на нов начин. То ће помоћи старешини јединице и органима његовог штаба да приликом процене ситуације лакше држе у виду нове елементе (околности). Но, и поред тога, у почетку ће процена ситуације у нуклеарном смислу понекад бити непотпуна зато што се нуклеарна оружја обично цене само као део наоружања које утиче на оцену односа снага, док се код других процена и прорачуна на њега заборавља. С друге стране, ова, да кажемо, „нуклеарна ситуација“ цени се најчешће превише пасивно, поклањајући скоро сву пажњу мерама заштите, а мало или ништа планирању употребе нуклеарног оружја и стварању услова за ту употребу. Тако, на пример, властити маневар у нападу требало би тако планирати да непријатеља принуђава да створи циљеве за нуклеарно дејство, збијањем његових елемената борбеног поретка на један ужи простор. Извесни објекти на непријатељској страни могу бити оцењени као подесни да сами по себи чине већ од почетка борбе циљеве за нуклеарна оружја (базе, утврђени рејони, итд.), док други могу то постати у току борбе (на пример, теснац кроз који пролази резерва браниоца). У сваком случају, и своја нуклеарна средства, нарочито авионске нуклеарне бомбе, могу и треба да се приликом процене сматрају и процењују као еквивалент ватрене моћи класичног наоружања одређене јединице. Истина, приликом процене ситуације, анализу мера заштите лакше је извршити, јер се у том смислу обично располаже са више потребних појединости, него анализу начина употребе атомског наоружања, тим пре што су подаци о евентуалном циљу његовог дејства овде у доброј мери само вероватни. Могло би се, ипак, рећи да поред ових објективних разлога понегде постоје и знаци комплекса нуклеарне инфериорности, у материјалном смислу, иако је једино оправ-

дано полазити од претпоставке да ће обе стране располагати приближно истим средствима.

Споменута вежба била је временски врло ограничена те је било тешко оценити у којој је мери нападач својим маневром стварно натерао браниоца да пружи циљеве за нуклеарна дејства и како би команда јединице у нападу искористила могућности за таква дејства. Вежба је, међутим, пружила доста материјала за размишљање у погледу вредности и могућности примене појединих заштитних мера. Осврнућемо се сасвим укратко на неке од њих.

Познато је да су растреситост, покретљивост и прикривеност (заклоњеност) јединица основни услови за њихову заштиту и дејство у случају употребе нуклеарног оружја. Елементи борбеног поретка треба да се тако растресито распореде на земљишту и заклоне (укопају) да ни један његов део не пружа довољно велики и значајан циљ за нуклеарну бомбу или гранату. Ради вршења напада или противнапада, јединица се мора из свог растреситог распореда брзо прикупити да би на одређеном месту извршила снажан удар. То прикупљање, уколико се односи на пешадију, мора се остварити пред самим фронтом и непосредно пред напад, кад је год могуће под маском (ноћ, магла, киша, покривен терен). Краткотрајне концентрације нису опасне, јер од часа откривања неке концентрације па до часа када је против ње могуће употребити нуклеарну бомбу или гранату мора увек да протече извесно време у коме се концентрисана јединица може заштитити. Но, и поред тога, боље је избегавати такве концентрације које могу бити погодан и осетљив циљ за напад нуклеарним оружјем.

Ноћ је време за покрете, груписање и вршење напада. Али ноћ не траје дуго. Јединица мора бити врло покретљива да би се падом мрака могла прикупити, у току ноћи извршити напад, освојити одређене објекте и до зоре се растурилити на широки простор. Зато ће коњи у брдским јединицама, изгледа, и даље остати драгоцено преносно средство, нарочито тамо где их не могу заменити гусеничари (на кршу у шумама). То се јасно показало и на овој вежби.

Растресити поредак олакшава заклањање од угледа и маскирање. Маскирању увек треба прибегавати, али се на њега самог никад не треба ослањати. Јединице, нарочито оне са оруђима и возилима свих врста, не треба да зависе од постојања или непостојања природних маски. Оне свакако треба да располажу довољним количинама маскирних мрежа и да су увежбане у њиховој употреби. И добро маскирану јединицу може понекад открити нека непредвиђена појединост. У том случају, ако није извршено укопавање, маска неће имати никакве користи за заштиту од дејства нуклеарног оружја. Ни ноћ (макар била и потпуно тамна) не може пружити сигуран заклон од угледа и дејства, јер су авионска средства за осветљавање

данас врло ефикасна и служе не само да омогуће снимање из ваздуха, него и да држе циљ осветљен ради непосредног дејства по њему. Зато се и ноћу морају предузимати мере маскирања и заклањања.

На овој вежби се у пуној мери показала корист од добре примене маскирања. Иако је авијација у току читавог дана вршила извиђање просторије на којој је била размештена једна бригада, она ипак није могла ништа значајно да открије — као да је бригада, била утопула у земљу. Међутим, следећег дана је пупустила маскирна дисциплина, тако да је авијација лако откривала поједине делове борбеног поретка бригаде. Зелено грађе се већ било спарушило, те је више демаскирало него маскирало, а није довољно вођено рачуна ни о сенкама. Показало се да су маскирне мреже биле врло корисне. Карактеристично је да је један дивизион откривен само зато што је кренуо са добро маскираног места пре но што је пао мрак, надајући се да у то време неће извиђати противничка авијација. Међутим, све дотадање маскирне мере остале су за ту јединицу узалудне, јер је авијација баш тада предузела извиђање.

Примена начела растурености и покретљивости јединица тражи више средстава за везу него што су их раније материјалне формације предвиђале. Жична веза може добро да задовољи на кратким отстојањима, за време док су јединице на месту, а она је к томе и нужна у периодима када је потребно очувати тајност распореда штабова. С друге стране, захтев за покретљивошћу тражи већу примену радио-средстава. Батаљон растура своје јединице дотле док је још увек могуће узајамно потпомагање ватром између вођа, чета и средстава подршке. Мора се рачунати да се између појединих батаљона често неће моћи остваривати непосредна ватрена веза, али се њихово садејство у оквиру веће јединице мора увек добро осигурати.

У погледу општег распореда јединица брдске бригаде на планинском земљишту неће бити потребне неке значајније промене. Показало се да се батаљони и елементи ојачања на брдском и планинском терену могу лако држати на потребним растојањима и одстојањима и да се делови бригаде скоро увек могу распоредити на заклоњеном простору и на површинама које обилују природном маском.

Лака и средња артиљерија могу и ноћу изаћи на ватрене положаје ако располажу одговарајућом вучом, тако да им је свега 2—3 часа потребно да се спреме за отварање ватре. Исто тако, применом система управе ватром преко ЦУВ-а оне могу са широког простора и ноћу остваривати брзе, јаке и тачне КВ. Уочено је да би појачани систем артиљериског осматрања помоћу артиљериских официра — осматрача, који би се налазили уз командире стрељачких чета, у великој мери олакшао руковање артиљериском ватром и појачао њену ефикасност. Командири стрељачких чета морају познавати ове нове

могућности артиљерије и много их обилатије користити него што су то досада чинили. Другим речима, они треба да захтевају арт. подршку, кадгод и гдегод им је она потребна.

На планинском земљишту постоји извесна опасност од подземних експлозија нуклеарних пројектила на чвору путева или у теснацу које би натерале артиљерију да заобилази контаминирани површине и тиме поремети план свог доласка на ватрене положаје (али не и да га онемогући). Због потребе заобилажења оваквих контаминираних просторија повећава се значај изградње заобилазних колонских путева, а у вези с тим и важност поседовања одговарајућих инжињерских машина.

Заједничким вежбама, бар у почетку, не би требало постављати претеране захтеве. Тако, на пример, не би требало сваки пут тражити да се преиспитају сви тактички поступци, подесност формације, материјалне норме и друго, већ је много боље да се на свакој вежби тражи одговор на одређену групу сродних питања, да би се на њих могла усредсредити сва пажња. Основна слабост споменуте заједничке вежбе била је управо у томе што се одједном хтело проверити много разноликих ствари. К свему томе, у току извођења ове ноћне вежбе вршено је и артиљериско бојно гађање преко распореда пешадије, као и авио-бомбардовање и митраљирање циљева у непосредној близини фронта. Мере предострожности делом су заочиле слободан маневар јединица и онемогућиле испитивања у вези са поступком јединица у зони где је имигрирана нуклеарна експлозија. Тек онда када се вежбе буду изводиле са тежиштем на појединачној провери, на пример, провери подесности формације, или покретљивости појединих родова и служби ван путева, или способности и умешности јединица у брзој експлоатацији дејства сопственог нуклеарног оружја, или провери појединачне заштите и отклањања последица дејства непријатељских нуклеарних пројектила, или вредности материјалне формације, рада родова и служби у одређеној фази борбе, итд., онда се на већим заједничким вежбама или маневрима може вршити истовремено општа провера.

Првим вежбама ове врсте требало би да руководе штабови за два па и три степена виши од штаба јединице која изводи вежбу, укључујући у рад, разуме се, све ниже штабове. Већ у наредним вежбама може се постепено прећи на уобичајени начин руковођења, уз потребну помоћ виших штабова.

Важно питање у организацији и извођењу ових вежби јесте начин пресуђивања резултата дејства појединог нуклеарног пројектила и начин спровођења последица такве пресуде. Пресуђивање сукоба отежано је због тога што се покрети и борбе изводе претежно ноћу. Ако би се пресуде учинка појединог пројектила стварно спроводиле онда би се из борбеног распореда морале одједном отстрањивати

вати читаве јединице, а то би врло неповољно утицало на даљи ток вежбе. Зато би овакве пресуде требало одмах компензирати непосредном фиктивном попуном одговарајућим снагама из резерве више јединице. У сваком случају, и трупе се морају одмах повићи са погођеног простора, који, као затрован, треба да остане извесно време неприступачан за све јединице. Поред тога, судија за нуклеарна дејства и екипе за имитацију експлозија треба да чине посебан и довољно стручан апарат под непосредном управом руководства вежбе.

Средства за имитацију експлозије нуклеарног пројектила показала су се прилично ефектна, и не претстављају превише скуп и редак материјал. Висина пламеног стуба још је скромна, али цео облик печурке може дати довољно убедљиву предоцбу експлозије. Имитација ће без сумње доживети брза усавршавања.

Искуства са следећих заједничких вежби пружиће свакако низ корисних података и указати шта и у коме смеру треба исправљати или мењати. Запажања са вежби потребно је што пре материјализовати путем конкретних предлога за измену и допуну постојећих правилских одредаба односно доношење нових. Спорост у том раду могла би бити врло штетна.